

4)

Όταν οί τρεις πανάρχαιες Κοΐρες του μικρασιατικού Έλληνισμού έγενεθάν τό νήμα τών Ιστορικών του τυχών, ή Κλωθή τό έγενεσε μέ τό καλλίτερο ύλικό που διέθετε ή φυλή, ή Αάχαις τό τύλιξε σέ άδράχτι πλουμισμένο μέ σιβυλλικές χαρακιές καί ή Άτροπος τό έκοψε στό σημεΐο που άντιστοιχοϋσε στό έτος 1922 .

Τότε ήρθε ό μεγάλος ξερριζωμός. Ό άγριος άνεμος του πολέμου άνασήκωσε τό κομμάτι αυτό του Έλληνισμού καί τό έριξε στην άλλη πλευρά του Αίγαίου, νά βγάλει καινούργιες ρίζες καί νά μπολιαστεί γόμιμα στόν έθνικό κορμό. Οί δύσκολες έκεΐνες ώρες δέ λοχόηέριζάν την άγάπη τών ανθρώπων στή άντικείμενα που πλαισιώνουν τή ζωή. Τά φορτωμένα καράβια άδειάζαν στίς έλληνικές άκτές μόνον ανθρώπινες ψυχές μέσα σέ τυραγνισμένα κορμιά. Όμως μέσα σέ μητρικούς κόρφους ταξείδεφε κάποιο ίερο κειμήλιο ένα βυζαντινό είκόνισμα, ένα οίκογενειακό θυμητάρι, μέ άκτρινωμένη φωτογραφία. Ό γέρος καί τό παιδί προστατεύονταν από τό κρυό μέ κάποιο μάλλινο ύφαντό. Όλα τούτα φυλάχτηκαν μ'εὐλάβεια στή σκληρά χρόνια που άκολούθησαν. Για κείνους είκονογραφοϋν άναμνήσεις νοσταλγικές, για μās εΐναι πολέτιμα κατάλοιπα μιās πλευράς τής έθνικής μας παράδοσης. Ένα μικρό μά σημαντικό κομμάτι τής κληρονομιάς αυτής φιλοδοξεΐ νά παρουσιάσει τό λεύκωμα τούτο. Δέν εΐναι, βέβαια ίνστιτούτο Ιστορικών έρευνών ό Έθνικός Όργανισμός Έλληνικής Χειροτεχνίας καί ή σύνθεση του λευκώματος άποσκοπεΐ κυρίως στόν έφοδιασμό τών Έλλήνων χειροτεχνών μέ παραδοσιακό ύλικό που επιδέχεται σύγχρονες χρήσεις. Μέ αυτό τό κριτήριο έγινε καί ή επιλογή τών πινάκων που άπαρτίζουν τό λεύκωμα τών Έλληνικών Ύφαντων Μικράς Ασίας. Ό συλλέκτης τους, όμως, προσπάθησε νά έξυπηρετήσεί καί τους δύο σκοπούς, που δέν τους νομίζει άσυμβέβαστους.

Τά μικρασιατικά ύφαντά εΐναι έλληνικά όχι απλώς γιατί έγιναν από έλληνικά χέρια αλλά κυρίως γιατί εκφράζουν τόν ιδιαίτερο έθνικό μας χαρακτήρα. Στά χρώματα καί τά σχέδια, μέσα από τίς προσαρμογές που επιβάλλει ή τεχνική τής ύφαντικής, εύκολα διακρίνονται καλύτερες -βυζαντινές κυρίως- καταβολές. Διακοσμητικές ζώνες τοιχογραφικών καί ψηφιδωτών συνόλων, πλαισιώσεις μικρογραφιών καί επίτιτλα χειρογράφων, είκαστικές άναπαραστάσεις βυζαντινών ύφαντων μέσα σέ συνθέσεις έμφανίζονται σέ νέα μορφή στή ύφαντά. Ό μικρασιατικός έλληνισμός, άπομονωμένος μέσα σέ ξένους πληθυσμούς,

διαφύλαξε με τον άρτυτικό συντηρητισμό του την έθνική του ιδιομορφία στη γλώσσα, σε χορούς, σε ύφαντά και σε λογιές άλλες εκδηλώσεις. Βέβαια, όπως και σε άλλκληρη την ελληνική λαϊκή τέχνη, σημειώνονται ανατολικές επιδράσεις, που διακρίνονται και στο κιλίμι Α του Πίνακα 6.

Ή ύφανση γίνεται σε άργαλειούς είτε πλαγιαστούς είτε όρθιους. Τους πλαγιαστούς άργαλειούς περιγράψαμε σε προηγούμενο λεύκωμα. Οι όρθιοι είναι άπλοότεροι και επιτρέπουν ύφανση σε μεγάλο πλάτος, που μερικές φορές φτάνει τα 4 μέτρα. Είναι ένα μεγάλο τελάρο που ά-

ποτελείται από τέσσερα δοκάρια/ Είκόνα1/. Τα δυό πλαγινά κάθετα είναι χοντρότερα και έχουν στις άκρες τους επάνω δυό και κάτω μια στενόμακρη τρύπα/α/. Μέσα στις τρύπες αυτές τοποθετούνται οι άκρες από τα στενότερα ήριζόντια δοκάρια/β/ που σφίγγονται με σφήνες/γ/. Όταν πρόκειται να γίνουν μεγάλα ύφαντά, τα ήριζόντια δοκάρια τοποθετούνται στις άκρινές τρύπες των κάθετων, για μικρότερα στις μεσιανές. Σε κάποια απόσταση απόσταση από το επάνω δοκάρι, και παράλληλα με αυτό, στερεώνεται το καρφάρι/δ/, λεπτό ξύλο με καρφιά που προεξέχουν. Ανάμεσα στα δυό ήριζόντια δοκάρια τυλίγεται σε πυκνή σπείρα το στημόνι. Κάθε γύρισμα περνάει ανάμεσα στα καρφιά του καρφαριού. Έτσι σχηματίζονται δυό σειρές στημονιών που απέχουν όσο και το πάχος των ήριζόντιων δοκαριών. Ή εργασία γίνεται στη μπροστινή σειρά. Για να κινείται μπάνει, κάτω από το καρφάρι, ένα άπλο καλάμι/ε/. Ή ύφανση δεν γίνεται με σαΐτες αλλά με μικρές δέσμες χρωματιστών νημάτων, τα σεβέλια. Κάθε δέν υπάρχει μόνο στο άργαλειό. Το χτύπημα των ύφαντιών γίνεται με σιδερένιο έργαλειό, το χτυπεχτέρι, που αποτελείται από μια λαβή και, κάθετη σ' αυτή, πλάκα δοντωτή/ Είκ.2/. Ή ύφανση γίνεται ά-

πό μία ή περισσότερες
ύφαντρες συγχρόνως./Εί-
κόνα 2/. Προχωρεῖ ἀπό κά-
τω πρὸς τὰ ἔπάνω. Ὄταν
τὸ ὕφαντό προχωρήσει ἀρκε-
τὰ ψηλά, τότε ἀφαιροῦνται
οἱ σφῆνες, χαλαρώνουν τὰ
στημόνια καὶ τὸ ὕφαντό
τραβιέται πρὸς τὰ κάτω καὶ
προχωρεῖ στήν πίσω ἐπιφα-
νεια. Τοποθετοῦνται καὶ
πάλι οἱ σφῆνες, τὰ στημό-
νια τεντώνουν καὶ συνεχί-
ζεται ἡ ἐργασία.

Τὰ διακοσμητικὰ θέματα
δημιουργοῦνται μὲ τὴν ἐναλ-

λαγὴ τοῦ χρώματος τῶν ὑφαιδιῶν. Στὰ περισσότερα ὕφαντά, τὰ ὑφάδια κάθε χρώματος δὲν συν-
δέονται μεταξύ τους ἀλλὰ ἀπλῶς παλινδρομοῦν ἀγκαλιάζοντας δύο διπλανὰ στημόνια/Εἰκόνα 7/.
Τότε, ὅμως, σχηματίζεται στὸ ὕφαντό μικρὴ διακοπή τῆς συνοχῆς του." Ἀλλοτε, καὶ κυρίως
ὅταν ἡ γραμμὴ τοῦ σχεδίου εἶναι μεγάλη, τὰ ὑφάδια θηλυκῶνται μεταξύ τους /Εἰκόνα 8 /
καὶ τὸ ὕφαντό ἔχει πλήρη συνοχή.
Ἡ ἴδια συνοχὴ ἐπιτυ-
χάνεται καὶ μὲ τὸ ἀγκάλιασμα
ἑνὸς στημονιοῦ καὶ ἀπὸ τὰ δύο
ὑφάδια/Εἰκόνα 9 /, ἀλλὰ τότε
ἡ γραμμὴ ποὺ σχηματίζεται εἶ-
ναι ἐλαφρὰ τεθλασμένη. Πολλές
φορὲς ἐφαρμόζεται μικτὸ σύ-
στημα/Εἰκόνα 10/. Ὄταν τὸ
σχέδιο ἀπαιτεῖ γραμμὴ διαγώ-
νια πρὸς τίς κάθετες στημο-
νιῶν-ὑφαιδιῶν, τότε τὸ ἕνα
ὑφάδι ἀφίνει ἕνα ἢ περισσό-
τερα στημόνια, στὰ ὅποια ὁ-
φαίνεται τὸ ἄλλο. Τὸ ἴδιο
γίνεται καὶ κατὰ δύο ἢ πε-

ρισσότερες σειρές ύφαιδιού, ανάλογα με την κλίση που έχει η γραμμή του σχεδίου/ Εικόνα 11/. Οι παράλληλες προς τα ύφαιδια χρωματικές ζώνες γίνονται με την έναλλαγή κατά διαστήματα του χρώματος του ύφαιδιού /Εικόνα 12/. Ύνδιαφέροντα αποτελέσματα αποχρώσεων δημιουργεί η έναλλαγή, στην ίδια επιφάνεια, ύφαιδιών με διαφορετικά χρώματα/ Εικόνα 13/. Σε πετσέτες, τραπεζομάντηλα και μικρά ντιβανοσκεπάζματα δημιουργούνται τετράγωνα σε άβακτη διάταξη με σειρές χρωματιστών σημειών και ύφαιδιών / Εικόνα 14 /. Σε λίγες περιπτώσεις τα θέματα διαμορφώνονται με στενές παράλληλες γραμμές /Πίνακας 19Α-Β, Πίνακας 22, Πίνακας 23/.

Τα διακοσμητικά θέματα είναι κυρίως γεωμετρικά. Επάνια εμφανίζονται σχηματοποιήσεις ανθρώπινων μορφών, ζώων, φυτών και αντικειμένων/Πίνακας 11Α και Β, 13 Α-Β και Γ, 22, 23 /. Πολλές φορές σχήματα καθαρά γεωμετρικά παίρνουν όνόματα αντικειμένων επειδή κάπως τα θυμίζουν, όπως

τά δάχτυλα/Εικόνα 4/, το μεγάλο φεγγάρι / Εικόνα 5/ και της χελώνας τα πόδια / Εικόνα 6/.

Μικρές πρωτοβουλίες της ύφαντριας, λάθη στο μέτρομα, διαφορές στο πάχος του νήματος, πολλές άλλες αίτιες, δίνουν σε κάθε ύφαντό δικό του χαρακτη-

ρα, ανεπανόλεπτη χάρη. 'Ακόμη και μέσα στο ίδιο ύφαντό το ίδιο μοτίβο εμφανίζεται σε έλαφρά διαφορετικές μορφές. Στην παρουσίαση που γίνεται στο λεύκωμα τούτο έγινε προσπάθεια να δοθεί ό τ ύ π ο ς κάθε ύφαντου, χωρίς τις άσυμμετρίες και τις αλλαγές, που δεν είναι σωστό να δοθούν σε υποδείγματα, λήθες είναι ό ένας λόγος που δεν έγινε φωτογραφική απεικόνιση τών ύφαντών· ό δεύτερος είναι ή κακή σημερινή κατά στασή τους. Οί Έδίες αίτιες που δημιούργησαν καλύτερα τόν ιδιαίτερο χαρακτήρα καθενός ύφαντου θα δημιουργήσουν και πάλι παραλλαγές κατά την καινούργια ύφανση.

'Αντίθετα μέ την ταπητουργία, που γνώρισε στην 'Ελλάδα μιá σημαντική άνάπτυξη μετά την έγκατάσταση τών προσφυγικών πληθυσμών, ή ύφαντική άσκεΐται από έλάχιστες αλλά αξιες τεχνίτριες στη Δράμα, στην Κατερίνη, σε προσφυγικούς συνοικισμούς τών 'Ιση- νών και σε λίγες ακόμα πόλεις. Εΐθε ή έκδοση του λευκώματος αυτού να βοηθήσει στον πλουτισμό της σύγχρονης χειροτεχνικής παραγωγής μέ τις ώραϊες μορφές που δημιούργη- σε ό μικρασιατικός έλληναςμός.

ΚΙΡΤΟΣ Α. ΜΑΚΡΗΣ